

Sundbyberg 2025-04-08

Diarienummer: U2025/00079

Vår referens: Agneta Söder
agneta.soder@funktionsratt.se

Mottagare:
u.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia:
u.s.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar Förstärkningsundervisning i skolan – en försöksverksamhet för fler behöriga elever SOU 2024:94

Funktionsrätt Sverige

Funktionsrätt Sverige är en samarbetsorganisation för 53 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar drygt 400 000 medlemmar. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt - rätten att fungera i samhällslivets alla delar på lika villkor. Vårt mål är ett samhälle för alla utifrån Funktionsrättskonvention.

Vår utgångspunkt är rätten till en inkluderande utbildning och en fungerande skolgång för alla barn och elever med funktionsnedsättningar och kroniska sjukdomar i enlighet med FN:s funktionsrättskonvention¹ med Allmän kommentar nr 4² och att principerna i Salamancafördraget³ säkerställs inom det svenska skolväsendet.

Vi erinrar också om rekommendationerna om rätten till en inkluderande utbildning för barn och elever med funktionsnedsättning, vilka Sverige fått från FN:s

¹ <https://toolkit.funktionsrattskonventionen.se/alla-rattigheter/>

² <https://www.mfd.se/vart-uppdrag/publikationer/fns-konvention-ochallmanna-kommentar/sammanfattande-introduktion-av-allman-kommentar-nr-4-om-ratten-till-inkluderande-utbildning/>

³ <http://www.unesco.se/wp-content/uploads/2013/08/Salamanca-deklarationen1.pdf>

barnrättskommittén 2023 och från FN:s kommitté för funktionsrättskonventionen 2024.⁴

Sammanfattning

Funktionsrätt Sverige stödjer förslaget om en treårig försöksverksamhet med förstärkningsundervisning men har flera viktiga synpunkter. Vi anser att undervisning i halvklass är det mest gynnsamma alternativet, då mindre grupper under rätt förutsättningar ofta ger bättre resultat för elever. Däremot är vi tveksamma till insatsen med ett urval av elever särskilt med tanke på den föreslagna maxtiden på åtta veckor. Många elever skulle behöva längre stöd.

Vi ser också ett behov av att klargöra målgruppen för insatsen, bland annat då gränsen mellan extra anpassningar och särskilt stöd är svår att dra. Enligt vår mening kan förslaget fungera för vissa elever med funktionsnedsättning, men vi tror inte att man med det här förslaget når den stora gruppen elever som saknar behörighet till gymnasieskolan.

Vi vill också lyfta att miljöperspektivet saknas i utredningen. Vi behöver säkerställa att skolmiljön – socialt, fysiskt och pedagogiskt – är tillgänglig och inkluderande för alla elever. Med en sådan miljö skulle behovet av särskilda insatser minska över tid.

⁴ FN:s barnrättskommitténs rekommendationer:

https://www.regeringen.se/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/barnets-rattigheter/crc_c_swe_co_6-7_51663_svensk-version-final.pdf

FN:s kommitté för funktionsrättskonventionen, rekommendationer

<https://www.mfd.se/material/publikationer/fns-konvention-och-allmannakommentar/sammanfattande-kommentarer-avseende-sveriges-kombineradeandra-och-tredje-periodiska-rapport/>

Funktionsrätt Sveriges synpunkter på utredningens förslag om en treårig försöksverksamhet med förstärkningsundervisning

Funktionsrätt Sverige tillstyrker förslaget om en treårig försöksverksamhet med förstärkningsundervisning men vi har flera synpunkter som vi redogör för nedan.

Utredningens uppdrag och problembeskrivning

Den övergripande utgångspunkten för utredningen har varit att skapa bättre förutsättningar för elever att nå behörighet till ett nationellt program i gymnasieskolan genom mer obligatorisk undervisningstid. Utredningens slutsats är att befintliga insatser som lovskola och extra studietid är otillräckliga i förhållande till behoven, och man anför bland annat att nuvarande insatser är riskabla på systemnivå då de konkurrerar om lärarresurserna i den ordinarie undervisningen. Därför bör lösningen vara hur den obligatoriska undervisningstiden för målgruppen kan utökas samtidigt som den ryms inom regelverket för den obligatoriska verksamheten.

Utredningens huvudförslag

Utredningen lämnar förslag om en frivillig försöksverksamhet med förstärkningsundervisning som ska pågå under tre år med ett begränsat antal skolhuvudmän och skolenheter. Ett statsbidrag ska utgå för de huvudmän som deltar, och försöksverksamheten ska omfatta ett antal förstärkningstimmar i svenska, svenska som andraspråk och matematik. Förstärkningsundervisningen ska ges i årskurserna 1, 4 och 7 med flest timmar i de tidiga årskurserna. I låg- och mellanstadiet ska två olika utformningar av förstärkningsundervisning testas – den ena genom ett urval elever under begränsade perioder och den andra innebär undervisning i halvklass. I högstadiet ska enbart varianten med ett urval elever testas. Skolverket ska administrera, följa upp och utvärdera försöksverksamheten.

Förslaget om förstärkningsundervisning och klasstorlek

Vi tycker framför allt att förslaget med halvklass för förstärkningsundervisning är att föredra av det naturliga skälet att en mindre grupp för det mesta alltid är gynnsam för flertalet elever under förutsättning att undervisningen håller hög kvalitet och leds av behöriga lärare. Däremot är vi mer tveksamma till förslaget om ett urval av elever då man även föreslår en maxtid för insatsen på åtta veckor. Enligt vår bedömning finnas det förmodligen en stor andel elever som är betjänta av förstärkningsundervisning längre tid än så.

Vi delar också utredningens bedömning om att regeringen bör utreda en reglering av klasstorlekar i grundskolan i likhet med det som förslogs i utredningen om en likvärdig förskola av god kvalitet med obligatorisk språkförskola (U 2024:4). Om man reglerar klasstorleken i skolan, och säkerställer att klasserna blir mindre, skulle antagligen behovet av speciallösningar som det här är exempel på inte behövas i samma utsträckning.

Målgruppen för förstärkningsundervisning

Att hitta en enda lösning för att få fler elever att nå behörighet till gymnasiet går förstås inte. Utredningen resonerar en hel del kring vilken målgruppen ska vara för förstärkningsundervisningen. Bland annat menar man att alla som ingår i den större målgruppen inte har behov av mer obligatorisk undervisningstid. Inte heller alla elever skulle orka med mer tid. För vissa skulle till och med mer obligatorisk tid kunna vara liktydlig med mer tid för skolmisslyckande. Insatsen riktar sig inte heller till elever i behov av särskilt stöd. Utredningen landar slutligen i utgångspunkten att de elever som kan komma i fråga för förstärkningsundervisning är de som behöver mer undervisningstid under andra förutsättningar men inte en annan undervisning eller specialpedagogiska insatser.

För vår del tycker vi att utredningens resonemang kring vilka elever som ska få förstärkningsundervisning lämnar en del frågetecken. Förslaget verkar till viss del bottna i att det ska öppna upp för flexibilitet för skolan hur man genomför försöksverksamheten och betonar att insatsen inte ska komma med extra administrativa pålagor på skolan och lärarna. Vi tycker dock inte att det är helt tydligt vilka elever som är den verkliga målgruppen för insatsen. Ska skolan tänka att det är gruppen som idag får extra anpassningar men inte särskilt stöd? Vi vet tyvärr sedan länge att gränsen mellan extra anpassningar och särskilt stöd är långt ifrån självklar. Skolinspektionen konstaterar i sin granskning av skolornas arbete med extra anpassningar och särskilt stöd att det under flera år varit det område där man sett flest brister. Det handlar till exempel om tveksamheter kring vad de olika insatserna innebär men även att det saknas kompetens inom elevhälsan för att säkerställa rätt stöd.⁵

Lärare har under flera år menat att många elever som borde få särskilt stöd inte får det. Det blir i stället upp till varje lärare att

⁵ <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/regeringsrapporter/redovisning-av-regeringsuppdrag/2024/extra-anpassningar/regeringsrapport-stod.pdf>

genom extra anpassningar hantera detta inom den egen undervisning. I en rapport från Sveriges lärare konstateras att extra anpassningar och särskilt stöd blir ett arbetsmiljöproblem för lärarna med bland annat med samvetsstress som följd när man inte kan tillgodose alla elevers behov.⁶ Till följd av kritiken har regeringen gett en utredning i uppdrag att se över skolans stödinsatser – ett uppdrag som presenteras inom kort.⁷

Saknas ett miljöperspektiv

En viktig aspekt som helt saknas är en diskussion om miljöns betydelse för elevers framgång i skolan. Alltför ofta ligger fokus på eleven som problemet – särskilt när det gäller elever med funktionsnedsättning – i stället för att skifta perspektivet och säkerställa att skolan erbjuder en tillgänglig och inkluderande miljö för alla. Förslag på hur skolan kan eliminera hinder i den sociala, fysiska och pedagogiska miljön är sällsynta. Om skolan hade detta som utgångspunkt, skulle behovet av särskilda stödinsatser minska över tid.

Avslutningsvis anser Funktionsrätt Sverige att en försöksverksamhet med förstärkningsundervisning är ett mer effektivt alternativ än både lovskola och extra studietid för vissa elever som riskerar att inte nå skolans mål. Det gäller också för vissa elever med funktionsnedsättning. Samtidigt står det tydligt att en betydande andel av elever med funktionsnedsättning inte inkluderas som målgrupp för denna insats. Därmed har utredningen inte helt lyckats presentera förbättringsförslag som möter behoven hos den stora grupp elever som inte uppnår behörighet till gymnasiet, varav många har funktionsnedsättning.

⁶ <https://www.sverigeslarare.se/om-oss/nyheter/rapport-skolan-gar-inte-i-repris/>

⁷ <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2024/03/dir.-202430>
<https://regeringen.se/contentassets/efe69eff634d4e8c9a535a73b6945ffc/tillaggsdirektiv-till-utredningen-om-en-forbattrad-elevhalsa-u-202401.pdf>

Kommentar till konsekvenser av utredningens förslag

Det är positivt att det av direktivet framgår att utredningen ska beakta både barnrättsperspektivet och funktionsrättsperspektivet, och att konsekvenserna för barn och elever med funktionsnedsättning särskilt ska belysas. Men som konstaterats har utredningen inte presenterat ett förslag som når den stora gruppen barn och elever med funktionsnedsättning. Det blir också tydligt i utredningens konsekvensanalys där man menar att det finns en risk att det blir för mycket undervisning för vissa elever, däribland elever med funktionsnedsättning.

Med vänlig hälsning
Funktionsrätt Sverige

Nicklas Mårtensson
Ordförande